

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Π.3.1.4

Ολοκληρωμένα παραδείγματα εκπαιδευτικών σεναρίων ανά γνωστικό αντικείμενο με εφαρμογή των αρχών σχεδίασης

**Παραδειγματικό σενάριο
στο μάθημα των Αρχαίων Ελληνικών
«Η έννοια του χρέους και της προαίρεσης
στον άνθρωπο ως άτομο και στον άνθρωπο ως πολίτη»:
Ανακεφαλαιωτική ενότητα στην *Αντιγόνη* του Σοφοκλή**

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΣΕΡΑΝΗΣ

ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
Θεσσαλονίκη 2012

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΠΡΑΞΗ: «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» MIS 296579 (κωδ. 5.175), - ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Ι .Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ: Π.3.1.4 *Ολοκληρωμένα παραδείγματα εκπαιδευτικών σεναρίων ανά γνωστικό αντικείμενο με εφαρμογή των αρχών σχεδίασης*

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμαούνα 1 – Πλατεία Σκρα Τ.Κ. 55 132 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310 459101 , Φάξ: 2310 459107, e-mail: centre@komvos.edu.gr

ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

Υπουργείο Παιδείας,
Δια Βίου Μάθησης & Θρησκευμάτων

MIS: 296579 – Π.3.1.4: Ολοκληρωμένα παραδείγματα εκπαιδευτικών σεναρίων

Β΄ Λυκείου «Η έννοια του χρέους και της προαίρεσης (ανακεφαλαιωτική ενότητα στη *Αντιγόνη* του Σοφοκλή»

Σελίδα 2 από 26

Περιεχόμενα

1. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ	4
2. ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ.....	4
3. ΣΤΟΧΟΙ.....	5
4. ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ	7
5. Επέκταση του σεναρίου	17
6. Κριτική-αξιολόγηση	18
7. Βιβλιογραφία	19
Διαδικτυακοί τόποι	19
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	20

**«Η έννοια του χρέους και της προαίρεσης
στον άνθρωπο ως άτομο και στον άνθρωπο ως πολίτη»:
Ανακεφαλαιωτική ενότητα στην Αντιγόνη του Σοφοκλή**

1. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

- ❑ **Τάξη: Β΄ Λυκείου (γενικής παιδείας)**
- ❑ **Γνωστικό αντικείμενο:** Αρχαία Ελληνική Γραμματεία (από το πρωτότυπο)
- ❑ **Διδακτική ενότητα:** Ανακεφαλαιωτική ενότητα (σύνολο του έργου)
- ❑ **Προβλεπόμενος χρόνος διδασκαλίας:** 7 διδακτικές ώρες
- ❑ **Ομάδες εργασίας:** Ανά 3-4 μαθητές/μαθήτριες (εφεξής: μαθητές)
- ❑ **Εργαλεία:** Διαδίκτυο, Κειμενογράφος, Λογισμικό παρουσίασης, Διαδραστικός πίνακας, Ανοιχτό λογισμικό κατασκευής εννοιολογικών χαρτών (mind-mapping)
- ❑ **Προϋποθέσεις υλοποίησης:** Απαιτείται σε ικανοποιητικό βαθμό η εξοικείωση με τη χρήση λογισμικού επεξεργασίας και παρουσίασης κειμένων, τη χρήση λογισμικού εννοιολογικής χαρτογράφησης καθώς και με την πλοήγηση στο διαδίκτυο. Εκτιμάται θετικά η εξοικείωση των εκπαιδευομένων με τον ομαδο-συνεργατικό τρόπο εργασίας.

- ❑ **Δημιουργός:** Σεράνης, Παναγιώτης

2. ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Με την υλοποίηση του συγκεκριμένου διδακτικού σεναρίου οι μαθητές καλούνται να μελετήσουν δύο από τις κεντρικές έννοιες της τραγωδίας, αυτές του **χρέους** και της **προαίρεσης**, όπως αποτυπώνονται μέσα από τους λόγους και τις πράξεις των τεσσάρων βασικών ηρώων της τραγωδίας (Κρέων, Αντιγόνη, Αίμονας, Ισμήνη). Μέσα από την ερμηνεία της εννοιών αυτών, οι μαθητές είναι σε θέση να συνειδητοποιήσουν τα γνωρίσματα του ανθρώπου ως πολίτη και ως ατόμου, να αντιληφθούν τις συνθήκες κάτω από τις οποίες αυτά συγκρούονται, αλλά και το βαθμό στον οποίο το ένα θα μπορούσε να συμπληρώνει τον άλλο. Ακόμη μπορούν να προβληματιστούν πάνω στις έννοιες του χρέους και των προσωπικών επιλογών

των ίδιων των μαθητών και τον ρόλο που καλούνται να επιτελέσουν οι ίδιοι ως ενεργοί πολίτες μετά το σχολείο με την ένταξή τους στην κοινωνία.

3. ΣΤΟΧΟΙ

Διδακτικοί στόχοι

⇒ Επιδιώκεται οι μαθητές:

- Να κατανοήσουν οι μαθητές τις βασικές έννοιες του χρέους και της προαίρεσης που κινούν τα νήματα της δράσης στο έργο
- Να παρακολουθήσουν την πορεία της αφήγησης, τις προθέσεις, τα κίνητρα και τις ενέργειες των πρωταγωνιστών εντός του πολιτικοκοινωνικού πλαισίου που εξελίσσονται.
- Να κατανοήσουν την πολυπλοκότητα των ανθρώπινων χαρακτήρων και τη σημασία που έχουν τα κίνητρα και οι ενέργειες τους για τους άλλους και για την πόλη γενικότερα
- Να συνειδητοποιήσουν το γεγονός ότι οι σκέψεις, η δράση και οι επιλογές των χαρακτήρων έχουν συνέπειες όχι μόνο για τη δική τους ζωή αλλά και για τη ζωή των άλλων προσώπων του δράματος
- Να συνειδητοποιήσουν τους συσχετισμούς των νοημάτων και μηνυμάτων που στέλνει το λογοτεχνικό έργο με τη σύγχρονη πραγματικότητα και αντιληφθούν ότι σε μια κοινωνία οι ενέργειες και οι αντιδράσεις σε ατομικό επίπεδο έχουν αντίκτυπο σε κοινωνικό επίπεδο
- Να συνειδητοποιήσουν τη σημασία της ατομικής ευθύνης και των προσωπικών επιλογών για την πορεία και την εξέλιξη ενός ατόμου μέσα στο ευρύτερο κοινωνικοπολιτικό πλαίσιο της εποχής του.

Παιδαγωγικοί στόχοι

⇒ Επιδιώκεται οι μαθητές:

- Να ασκηθούν στην κριτική επεξεργασία και συνθετική παρουσίαση των γνώσεων που αποκτούν και των δεδομένων που συγκεντρώνουν για την δράση, τις απόψεις και το χαρακτήρα των ηρώων στο πλαίσιο του ψηφιακού γραμματισμού
- Να συμμετάσχουν ενεργητικά σε όλη τη διάρκεια της διδακτικής εφαρμογής
- να πάρουν μέρος σε μια σύνθετη μαθησιακή εμπειρία, η οποία προϋποθέτει τον συνδυασμό αναζήτησης, κατανόησης πληροφοριών, λήψης αποφάσεων, αντιμετώπισης ενός θέματος από διαφορετικές οπτικές γωνίες, κριτικής σκέψης και δημιουργίας. Η απόκτηση αυτών των δεξιοτήτων δεν αφορά μόνο τη σχολική πράξη, αλλά επεκτείνεται και στις γνώσεις που καλούνται να κατακτήσουν οι μαθητές για τον κόσμο και στάσεις, αξίες πεποιθήσεις της κοινωνίας στην οποία ζουν και αναπτύσσονται.

Τεχνολογικοί στόχοι

➤ Επιδιώκεται οι μαθητές:

- Να γνωρίσουν ανοικτά περιβάλλοντα μάθησης και να αντιληφθούν τη χρησιμότητά τους κατά την εκπαιδευτική διαδικασία. Ειδικότερα, η εξοικείωση τους με τη δημιουργία εννοιολογικών χαρτών τους βοηθά να αποτυπώνουν με ξεκάθαρο τρόπο στο χαρτί τη συλλογιστική πορεία των πρωταγωνιστών που ρίχνει φως στα κίνητρα και τις δράσεις τους, συμβάλλοντας έτσι στο περιεχόμενο και στην εξέλιξη του λογοτεχνικού έργου.
- Να εξοικειωθούν με τη χρήση διαδικτυακών πηγών και άλλων ψηφιακών πόρων ως νέου περιβάλλοντος γνώσης, που ενθαρρύνει την κατανόηση και έκφραση ατομικών ή/και συλλογικών ταυτοτήτων.
- Να αναπτύξουν δεξιότητες σχετικά με την κριτική επεξεργασία και συνθετική παρουσίαση των δεδομένων που συλλέγουν και να αξιοποιήσουν το μαθησιακό χαρακτήρα που μπορεί να έχουν οι ΤΠΕ.

4. ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Το διδακτικό πρόβλημα

Στην *Αντιγόνη* του Σοφοκλή που διδάσκεται ως μάθημα γενικής παιδείας στη Β' Λυκείου για ένα δίωρο την εβδομάδα οι μαθητές πρέπει, σύμφωνα με τις οδηγίες του ΑΠΣ (α) «να αποφύγουν την ερμηνεία της τραγωδίας σε επίπεδο σχηματικό και αφηρημένο - ιδεολογικό, ως σύγκρουση π.χ. γραπτών και άγραφων νόμων, πολιτείας και οικογένειας κ.ά.» (σ.38) και (β) «Να αισθανθούν ότι η τραγικότητα των προσώπων (ιδίως Κρέοντα και Αντιγόνης) προκύπτει από την προσωπική τους βούληση και επιλογή» (ό.π.). Αρκετές φορές, όμως, παρατηρείται μια διπολική ερμηνεία των κινήτρων, της βούλησης και του χαρακτήρα των πρωταγωνιστών της τραγωδίας που απλώς κατατάσσονται σε «καλούς» και «κακούς». Αυτό, αφενός, δε συνάδει με την πολυπλοκότητα και τον πολυ-επίπεδο χαρακτήρα της Σοφοκλείας τραγωδίας και, αφετέρου, στερεί από τους μαθητές τη δυνατότητα να αισθανθούν, όπως αναφέρει και ο Αριστοτέλης στον ορισμό του τον 'έλεο' και τον 'φόβο' για τα δρώντα πρόσωπα και τις επιλογές τους που τους οδηγούν στην συγκεκριμένη τύχη τους.

Θα μπορούσε να υποστηρίξει κανείς ότι στον καθένα από τους πρωταγωνιστές της τραγωδίας ο άνθρωπος-άτομο συγκρούεται με τον άνθρωπο-πολίτη μέσα από πρακτικά διλήμματα. Η πολιτική εξουσία, την οποία αντιπροσωπεύει ο Κρέοντας, αντιπαρατίθεται σε μια άλλη μορφή ισχύος την ηθική, την οποία υπερασπίζεται έως θανάτου η Αντιγόνη. Επομένως, τίθεται θέμα εξουσίας και αναγνώρισης άρχοντα. Ποια, όμως, στην ουσία ήταν τα κίνητρα των αποφάσεων και των πράξεών τους και σε ποιο βαθμό μπορούν αυτά να συνδεθούν με την εικόνα του σπουδαίου πολίτη; Μπορεί η ατομική και η κρατική (πολιτική) ηθική να συμπίπτουν; Όταν το κράτος κινδυνεύει, ποιες αποφάσεις και ποια εν τέλει εξουσία θα πρέπει να υπερισχύει; Ποιος συνδυασμός ηθικής και πολιτικής αρετής είναι εκείνος που θα διασφαλίσει

την ευδαιμονία της πόλης; Υπάρχει ιδανικός τύπος άρχοντα/πολίτη στην «Αντιγόνη» (Λιόντα, 2008); Από την άλλη πλευρά, η Ισμήνη παρουσιάζεται ως ο χαρακτήρας που γνωρίζει το σωστό, αλλά διστάζει να το πράξει. Ποια είναι τα κίνητρά της ή τι ακριβώς την εμποδίζει να σταθεί στο ύψος των περιστάσεων, όπως τις αντιλαμβάνεται η αδερφή της, η οποία και την προτρέπει να επιτελέσει κι εκείνη το χρέος της απέναντι στον νεκρό αδερφό της; Ακόμη, γιατί στη συνέχεια του έργου και ενώ έχει αποφασίσει να υποκύψει στο διάταγμα του Κρέοντα, αλλάζει στάση; Και ποιος είναι ο πολίτης/άρχοντας Αίμων που στην πρώτη εμφάνισή του στη σκηνή, δηλώνει στον πατέρα του/άρχοντα ότι είναι 'δικός του', ενώ στη συνέχεια ξεδιπλώνει έναν έντονα πολιτικό λόγο, για να συγκρουστεί στο τέλος φανερά με τον πατέρα (ως νέος άντρας με διαφορετικές αντιλήψεις) και με τον άρχοντα (ως πολίτης που διαφωνεί για τη στάση του άρχοντα που τυχαίνει να είναι και ο πατέρας του), γεγονός που σηματοδοτεί ουσιαστικά την αρχή του τέλους για την Αντιγόνη (Πουλής, 2003); Αυτά είναι ερωτήματα που θα απασχολήσουν τους μαθητές στην συγκεκριμένη διδακτική ενότητα. Τέλος, ένα κοινό ερώτημα που αφορά σε όλους τους χαρακτήρες του έργου είναι πού οδηγούν τους ήρωες οι αντιλήψεις τους για το χρέος που οφείλει να επιτελέσει ο καθένας και που οδηγούνται από τις επιλογές που τελικά κάνουν;

Γι' αυτό κρίνεται σκόπιμο, χρήσιμο και αναγκαίο οι μαθητές να μελετήσουν δύο από τις κεντρικές έννοιες της τραγωδίας, αυτές του **χρέους** και της **προαίρεσης**, όπως τις αντιλαμβάνονται οι τέσσερις κεντρικοί ήρωες του έργου (Κρέοντας, Αντιγόνη, Ισμήνη και Αίμων) και αποτυπώνονται από τους λόγους και τις πράξεις του μέσα από τη συγγραφική πένα του Σοφοκλή. Μέσα από την ερμηνεία της εννοιών αυτών, οι μαθητές είναι σε θέση να συνθέσουν διαφορετικές πτυχές των χαρακτήρων, να συνειδητοποιήσουν τα γνωρίσματα του ανθρώπου ως πολίτη και ως ατόμου, να αντιληφθούν τις συνθήκες κάτω από τις οποίες αυτά συγκρούονται, αλλά και να προσεγγίσουν το βαθμό στον οποίο το ένα θα μπορούσε να συμπληρώνει τον άλλο,

προκειμένου να καταστήσουν σπουδαίο άρχοντα έναν «αγαθό» άνθρωπο-πολίτη (Λιόντα, 2008).

Αυτό βοηθά τους μαθητές στο έργο τους «να συλλάβουν τα διαχρονικά παιδευτικά μηνύματα της τραγωδίας και την ανταπόκρισή τους σε αιώνια υπαρξιακά προβλήματα του ανθρώπου, ώστε να τα μετουσιώσουν σε δυναμογόνα σπέρματα ζωής» (σ. 37), έναν από τους στόχους που θέτει το πρόγραμμα σπουδών για τους μαθητές. Τούτο αποτελεί, ιδιαίτερα στις μέρες μας, βασικό ζητούμενο για τον μαθητή του σημερινού σχολείου, να αντιληφθεί δηλαδή τη σημασία των προσωπικών επιλογών και του χρέους που οφείλει να επιτελεί ο καθένας μας μέσα στο πλαίσιο περίπλοκων κοινωνικών, οικονομικών, πολιτικών σχέσεων και στα όρια της κοινωνίας, στην οποία οι ίδιοι οι μαθητές καλούνται να ζήσουν, να δημιουργήσουν και να αναπτυχθούν ως αυτόνομοι και ανεξάρτητοι ενήλικες, ως πολίτες.

Συνοψίζοντας, το σκεπτικό της συγκεκριμένης διδακτικής παρέμβασης βασίστηκε στην αξία του λογοτεχνικού κειμένου της Αντιγόνης του Σοφοκλή που έχει χαρακτηριστεί ως στην ανάδειξη των κινήτρων και των αιτίων που καθοδηγούν ανθρώπινες συμπεριφορές με διαχρονική σημασία. Οι συγκεκριμένες δε ενότητες που επιλέγονται από τον διδάσκοντα συντελούν στην ολιστική ανάγνωση του κειμένου. Παράλληλα, η επικαιρότητα και η διαχρονικότητα των θεμάτων που περιγράφονται αποτελούν πρόκληση τόσο για το διδάσκοντα όσο και για το διδασκόμενο και θα ήταν ευχής έργο αν μπορούσαν οι μαθητές, με την καθοδήγηση του διδάσκοντα, να εντοπίσουν τη σημασία τους για την εποχή στην οποία ζουν και καλούνται να λειτουργήσουν ως ενήλικες και ως πολίτες.

Μέθοδος και μέσα διδασκαλίας

Διδακτική μεθοδολογία

Ακολουθείται κατεξοχήν η κειμενοκεντρική –ερμηνευτική μέθοδος διδασκαλίας,

σύμφωνα με τις οδηγίες του αναλυτικού προγράμματος σπουδών για τη διδασκαλία της αρχαίας ελληνικής γλώσσας από το πρωτότυπο με την ενεργή συμμετοχή των μαθητών στη διαδικασία πρόσκτησης του μορφωτικού αγαθού (σ.41).

Ως μέσα διδασκαλίας ορίστηκαν, αφενός, το σχολικό εγχειρίδιο με τα ερμηνευτικά σχόλια που διαθέτει σε κάθε ενότητα και, αφετέρου, το διαδίκτυο σε προκαθορισμένες, ωστόσο, από την εκπαιδευτικό δραστηριότητες με συγκεκριμένη στοχοθεσία, κυρίως, για εξοικονόμηση χρόνου. Οι μαθητές εργάστηκαν σε ανοιχτά διερευνητικά περιβάλλοντα μάθησης και αξιοποίησαν σώματα ΑΕ κειμένων και άλλες μελέτες για να διευκολύνουν την αναγνωστική, αλλά και ερμηνευτική διαδικασία. Με την πλοήγηση στο αξιόπιστο διαδικτυακό περιβάλλον της πύλης για την Ελληνική γλώσσα συντελέστηκε μια ολοκληρωμένη επαφή τους με το ΑΕ λογοτεχνικό έργο, ενώ η ενασχόλησή τους με μια σύγχρονη μετάφραση όξυνε την κριτική τους σκέψη (Επιμορφωτικό υλικό για την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, 2008). Περαιτέρω, χρησιμοποιήθηκαν λογισμικά επεξεργασίας κειμένου (κειμενογράφος) καθώς και λογισμικά πολυτροπικής παρουσίασης. Τα παραπάνω επιλέχτηκαν, γιατί επιτρέπουν τη σύνταξη απλών διαγραμμάτων, αναδεικνύουν τη δομή και τον τρόπο συγκρότησης ενός κειμένου και συγχρόνως, βοηθούν τους μαθητές να περάσουν από την ανάγνωση και την πρόσληψη στη δημιουργία (Επιμορφωτικό υλικό για την επιμόρφωση των Εκπαιδευτικών, 2008, Γιάννου, 2008). Τέλος, αξιοποιήθηκε ένα λογισμικό εννοιολογικής χαρτογράφησης (mind – mapping), βάσει του οποίου οι μαθητές προσπαθούν να συνδέσουν σε μορφή διαγράμματος σκέψεις, δράσεις και πράξεις συναφείς μεταξύ τους προκειμένου να καταλήξουν σε μια βαθύτερη κατανόηση των κινήτρων που τις δημιουργούν και των αντιδράσεων που αυτές προκαλούν. Με τη χρήση του συγκεκριμένου λογισμικού (το οποίο επιλέχτηκε ανάμεσα σε άλλα για την ευκολία στο χειρισμό του) ο υπολογιστής λειτουργεί σαν ένα εργαλείο που αισθητοποιεί τη διαδικασία αναλυτικής σκέψης και βοηθά τους μαθητές να αναπτύξουν πιο σύνθετους συλλογισμούς (Δημαράκη, 2002). Η κατασκευή δε διαγράμματος ως επίκεντρο της δραστηριότητας κρατά στο προσκήνιο

το ενδιαφέρον των μαθητών που ψάχνουν διαρκώς να βρουν συνδέσεις κατά τη συγκέντρωση και οργάνωση των πληροφοριών εξωτερικεύοντας, ταυτόχρονα, τη σκέψη τους ώστε να είναι ορατή σε όλους τους εμπλεκόμενους, ένα κοινό αντικείμενο διαλόγου και αναστοχασμού (Δημαράκη, 2002).

Πορεία εργασίας

➤ *Σημείωση:*

Οι δραστηριότητες της δεύτερης και τρίτης φάσης προτείνεται να γίνουν στο σχολικό Εργαστήρι πληροφορικής σε δύο δίωρα. Αν δεν υπάρχει αυτή η δυνατότητα, χρειάζεται να γίνουν τροποποιήσεις στον χρονοισμό των εργασιών και ενδεχομένως κάποιες να γίνουν και στο σπίτι. Οι δραστηριότητες της πρώτης φάσης γίνονται στην τάξη. Στην τάξη μπορεί να γίνει και η τελική παρουσίαση-συζήτηση (τέταρτη φάση), εφόσον υπάρχει διαδραστικός πίνακας ή βιντεοπροβολέας και Η/Υ με σύνδεση στο διαδίκτυο.

➤ *Οργάνωση της τάξης-Διδακτική διαδικασία:*

Φάση 1: Προσανατολισμός (1^η διδακτική ώρα)

Στην παρούσα φάση ο διδάσκων εξηγεί στους μαθητές του ότι θα ασχοληθούν με το θέμα της συγκεκριμένης διδακτικής ενότητας και παρουσιάζει τις βασικές παραμέτρους του. Ο ρόλος του είναι καθοδηγητικός, διασαφητικός και είναι σημαντικό να βεβαιωθεί ότι οι μαθητές κατανοούν τις δραστηριότητες που πρέπει να επιτελέσουν στη συνέχεια. Εξηγεί στους μαθητές ότι θα χωριστούν σε τέσσερις ομάδες και η κάθε ομάδα θα ασχοληθεί με ένα από τους τέσσερις βασικούς ήρωες της τραγωδίας (Αντιγόνη, Κρέων, Ισμήνη, Αίμων) και θα μελετήσει τους στίχους εκείνους που αφορούν στο πως ο κάθε χαρακτήρας προσεγγίζει την έννοια του χρέους/καθήκοντος στο πλαίσιο άτομο-πολίτης, τις ιδέες του, τα κίνητρά του και τις πράξεις στις οποίες προβαίνει και τις συνέπειες αυτών των πράξεων για τον ίδιο και για τους άλλους ήρωες. Σκόπιμο είναι να έχει κάνει ο διδάσκων μια προεργασία και

να έχει ήδη επισημάνει τους ανάλογους στίχους για να διευκολυνθούν χρονικά οι μαθητές και η διδακτική-μαθησιακή διαδικασία. Άλλωστε, το γεγονός ότι πρόκειται για ανακεφαλαιωτική ενότητα, σημαίνει ότι οι μαθητές έχουν ήδη προσπελάσει το κείμενο και έχουν καταγραφεί, σε αδρές γραμμές ή πιο λεπτομερώς, τα βασικά στοιχεία για την πορεία του κάθε χαρακτήρα μέσα στο έργο. Εξηγεί ακόμη ότι η κάθε ομάδα θα πρέπει να παρουσιάσει επιγραμματικά τα πορίσματα της έρευνάς της στην τάξη (σε επόμενη φάση) για να ακολουθήσει η τελική φάση, όπου η τάξη στο σύνολό της θα συζητήσει τα θέματα που προκύπτουν από την επιμέρους παρουσίαση των ομάδων. Ο διδάσκων πρέπει να φροντίσει κάθε ομάδα να περιλαμβάνει ένα τουλάχιστον μαθητή που θα έχει άνεση με τις νέες τεχνολογίες, για να χειρίζεται εκ μέρους της ομάδας του τις δραστηριότητες που αφορούν στις ΤΠΕ και ένα μαθητή που θα αναλάβει εκ μέρους της ομάδας του την παρουσίαση των πορισμάτων της στην τάξη. Ακόμη, θα πρέπει να προσέξει η κάθε ομάδα να είναι όσο το δυνατόν πιο αντιπροσωπευτική γίνεται ως προς το φύλο και τις ικανότητες των μαθητών, για να υπάρχει ισοτιμία μεταξύ των ομάδων.

Φάση 2: Παρουσίαση του νέου θέματος (2^η διδακτική ώρα)

Οι μαθητές χωρίζονται σε τέσσερις ομάδες και τους δίνονται από τον διδάσκοντα οι στίχοι που πρέπει να επεξεργαστεί η κάθε ομάδα. Οι ομάδες έχουν ως ακολούθως:

Α' Ομάδα (Αντιγόνη) στ. 1-99¹, 441-525, 883-943,

Β' Ομάδα (Κρέων) στ. 162-331, 441-525, 631-780, 1329-1353

Γ' Ομάδα (Ισμήνη) στ. 1-99, 536-581

Δ' Ομάδα (Αίμων) 631-780.

Οι μαθητές χρησιμοποιούν το εργαλείο *ανθολόγιο κειμένων αττικής πεζογραφίας* από τον ιστότοπο Πύλη της Ελληνικής Γλώσσας, για να εντοπίσουν τους στίχους ενδιαφέρουν την κάθε ομάδα και τους συγκεντρώνουν σε ένα αρχείο Word για να

¹ Οι στίχοι με την πλάγια γραφή αποτελούν διαλογικά μέρη μεταξύ δύο ηρώων. Θα είναι ενδιαφέρον να διαπιστώσει κανείς με ποιο τρόπο ερμηνεύονται τα λόγια του κάθε ήρωα από διαφορετικές ομάδες και πως εκλαμβάνει η κάθε ομάδα τον αντίκτυπο που έχουν αυτά στο συνομιλητή του.

μπορούν να τους επεξεργαστούν στη συνέχεια. Ο διδάσκων βεβαιώνεται ότι οι μαθητές έχουν επιλέξει τους ανάλογους στίχους, έχουν δημιουργήσει τον πίνακα και έχουν αποθηκεύσει το αρχείο για περαιτέρω επεξεργασία.

Σε αυτή τη φάση οι μαθητές εντοπίζουν τους στίχους εκείνους (μαζί με την αντίστοιχη μετάφραση) που είναι απαραίτητοι για την ανάλυση που θα ακολουθήσει.

Φάση 3: Δομημένη εξάσκηση

1^η δραστηριότητα: *Ανάλυση των επιμέρους στίχων, πλαγιότιτλοι* (3^η διδακτική ώρα)

Στην πρώτη δραστηριότητα οι μαθητές καλούνται να μελετήσουν τους στίχους που έχουν συγκεντρώσει στο αρχείο τους και να εντοπίσουν, με τη μορφή πλαγιότιτλων, τα κίνητρα, τις απόψεις και τις αποφάσεις των πρωταγωνιστών του δράματος. Ο διδάσκων, για να διευκολύνει τους μαθητές και να κερδίσει χρόνο, μπορεί να δώσει σε αυτή τη φάση μια σειρά ερωτήσεων/θεμάτων, πάνω στις οποίες θα στηρίζουν οι μαθητές την επεξεργασία του κειμένου (βλ. και αντίστοιχο φύλλο εργασίας). Παράλληλα, οι μαθητές μπορούν να συμβουλευονται για την ερμηνεία του κειμένου τα ερμηνευτικά σχόλια που υπάρχουν στο διδακτικό εγχειρίδιο.

Η λεπτομερής εξέταση των στίχων μέσα από μια δόκιμη, νεοελληνική μετάφραση, δίνει την ευκαιρία στους μαθητές για μια εγγύς ανάγνωση του κειμένου που θα τους βοηθήσει να παρατηρήσουν πιο στενά τις αντιδράσεις, τα κίνητρα, τη συλλογιστική και το χαρακτήρα των ηρώων. Για παράδειγμα, το γεγονός ότι η Ισμήνη δεν γνωρίζει την εξαγγελία του Κρέοντα και το πληροφορείται για πρώτη φορά από την αδερφή της, την πιάνει απροετοίμαστη και δεν της δίνει καθόλου χρόνο να σκεφτεί πιο ψύχραιμα για το πώς θα μπορούσε να χειριστεί το θέμα. Επιπροσθέτως, η άμεση πρόταση της Αντιγόνης, με την οποία συναισθηματική, ψυχολογική φόρτιση εμπεριέχει, λειτουργεί ακόμη πιο πιεστικά για την Ισμήνη, που καλείται να πάρει άμεσα μια απόφαση για το αν θα συνεργαστεί ή όχι με την αδερφή της. Αυτό (μαζί με

τις τύψεις που τυχόν νιώθει) θα μπορούσε, ίσως να εξηγήσει τη μεταστροφή της στους στίχους, όταν εμφανιζόμενη μπροστά στον Κρέοντα επιθυμεί να αναλάβει μαζί με την Αντιγόνη την ευθύνη για την ταφή του Πολυνείκη.

Οι μαθητές εξετάζουν τους συγκεκριμένους στίχους υπό μια συγκεκριμένη οπτική γωνία, έχουν να επιτελέσουν ένα συγκεκριμένο μαθησιακό καθήκον (task) και καλούνται να αναπτύξουν αναλυτικές συνθετικές και κριτικές ικανότητες, να επιλέξουν το ουσιώδες και το καίριο και να προβούν σε ένα πρώτο, επιγραμματικό, αλλά ουσιαστικό σχολιασμό (με τη χρήση πλαγιότιτλων) των προς επεξεργασία στίχων.

2^η δραστηριότητα: Κατασκευή εννοιολογικού χάρτη (4^η διδακτική ώρα)

Έχοντας συλλέξει τα βασικά στοιχεία της ανάλυσης των στίχων, οι μαθητές καλούνται τώρα να δημιουργήσουν τον εννοιολογικό χάρτη για τον χαρακτήρα που τους έχει ανατεθεί. Οι μαθητές χρησιμοποιούν το λογισμικό *bubble.us* για την κατασκευή αυτού του χάρτη και τον αποθηκεύουν το αρχείο τους για να χρησιμοποιηθεί αργότερα κατά τη διάρκεια της παρουσίασης στην τάξη. Η διάταξη μπορεί να ακολουθεί τον οριζόντιο και τον κάθετο άξονα. Στον κάθετο άξονα μπορεί να τίθεται η αλληλουχία των δράσεων, όπως παρουσιάζονται μέσα στο κείμενο, ενώ στον οριζόντιο οι μαθητές μπορούν να παραθέτουν τις συνέπειες των σκέψεων, των ενεργειών και των επιλογών του προς ανάλυση χαρακτήρα, τόσο για τον ίδιο όσο και για τα υπόλοιπα εμπλεκόμενα πρόσωπα του δράματος. Το τελικό αποτέλεσμα αυτής της λογικής πορείας είναι η δημιουργία ενός δέντρου-διαγράμματος το οποίο απεικονίζει με εύγλωπτο, συνοπτικό και αναπαραστατικό τρόπο ένα πολύπλευρο πλέγμα αντιλήψεων, δράσεων και επιλογών. Οι μαθητές ξετυλίζουν έτσι ένα εννοιολογικό κουβάρι που θα τους βοηθήσει να ερμηνεύσουν κίνητρα και συμπεριφορές και στη συνέχεια να αντιληφθούν τη σημασία τους για την πλοκή, την εξέλιξη των γεγονότων, την τροπή που παίρνουν τα πράγματα, την κορύφωση και τη λύση του δράματος.

Για να βοηθήσουμε το συνάδερφο, παραθέτουμε στο παράρτημα, δειγματικά, έναν πιθανό εννοιολογικό χάρτη που θα μπορούσε να προκύψει από την ανάλυση των στίχων που αφορούν στην Ισμήνη.

Σε αυτή τη φάση οι μαθητές ακολουθούν πάλι μια κριτική πορεία, αφού αναλύουν τις στάσεις, τη δράση και την επιχειρηματολογία των ηρώων και κατανοούν τις αποφάσεις που παίρνουν κάθε φορά (περνώντας μέσα από αντιφάσεις, διλήμματα, αδιέξοδα), μελετούν την αλληλεπίδρασή τους με τα άλλα δρώντα πρόσωπα του έργου, αξιολογούν τις στάσεις αυτές για την πορεία των ίδιων ως τραγικών ηρώων μέσα στο έργο διαπιστώνουν που διέπραξαν κάποια λογικά σφάλματα ή ξεπέρασαν ανθρώπινα όρια αλλά και με ποιο τρόπο οι πράξεις τους συμπαρασύρουν την τύχη και των άλλων ηρώων και πως συμβάλλουν στην εξέλιξη της δράσης.

3^η δραστηριότητα: Δημιουργία παρουσίασης για την συζήτηση στην τάξη (5^η διδακτική ώρα)

Η κάθε ομάδα καλείται να δημιουργήσει την δική της παρουσίαση, βασισμένη στα συμπεράσματα που προέκυψαν από τη δημιουργία του εννοιολογικού χάρτη. Η οπτικοποίηση των συμπερασμάτων θα βοηθήσει τις υπόλοιπες ομάδες να αντιληφθούν τον πυρήνα της κάθε παρουσίασης και τον μαθητή κάθε ομάδας που καλείται να αναλάβει την προφορική παρουσίαση στην τάξη για χάρη της ομάδας του.

Στην τρίτη φάση ο μαθητής, στο πλαίσιο του ρόλου του, επιτελεί τις παρακάτω ενέργειες: διαβάσει ως κριτικός αναγνώστης το κείμενο, αποκωδικοποιεί τα βασικά του σημεία, αναλύει και ερμηνεύει τους λόγους και τις πράξεις των ηρώων, συνθέτει, με βάση τη ανάλυση και την ερμηνεία που προηγήθηκε, τον εννοιολογικό χάρτη των ενεργειών και των αποφάσεων κάθε προσώπου χωριστά, παρουσιάζει τα πορίσματα της έρευνας μπροστά στην τάξη, αλληλεπιδρά με τους συμμαθητές του και μαθαίνει να συνεργάζεται στο πλαίσιο της ομάδας. Τέλος, αν υπάρχει η χρονική δυνατότητα, αναστοχάζεται τη σημασία των πορισμάτων που προκύπτουν από τη συζήτηση στις

επιμέρους ομάδες και στην τάξη στο σύνολό της για την κοινωνία στην οποία εκείνος ζει και αναπτύσσεται, εντοπίζει αναλογίες, ομοιότητες και διαφορές και συνειδητοποιεί την διαχρονικότητα των μηνυμάτων που εμπεριέχονται στο κείμενο της Αντιγόνης, κατανοώντας έτσι πιθανόν και τους λόγους, για τους οποίους αυτά τα κείμενα εμπεριέχονται στο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών για τη διδασκαλία της λογοτεχνίας σε εφήβους.

Φάση 4^η : Παρουσίαση των ομάδων-Συζήτηση στην τάξη (6^η και 7^η διδακτική ώρα)

Στη φάση αυτή ο υπεύθυνος κάθε ομάδας παρουσιάζει τα συμπεράσματα της ομάδας του στην τάξη και επισημαίνει τα βασικά χαρακτηριστικά του ήρωα στο πλαίσιο *χρέος προαίρεση*. Καλό θα είναι οι μαθητές να έχουν και μια φωτοτυπία μπροστά τους από την παρουσίαση για να συνθέσουν στο τέλος τη φυσιογνωμία όλων των χαρακτήρων σε ότι αφορά αυτό το δίπολο.

Ο διδάσκων έχει εδώ ένα σημαντικό ρόλο, αυτό του συντονιστή της διαδικασίας, και προσέχει η κατανομή του χρόνου για την κάθε ομάδα να είναι ισότιμη, να παρουσιαστούν όλα τα βασικά σημεία της κάθε ομάδας και να γίνουν κατανοητά από τις άλλες ομάδες. Στη συνέχεια, μπορεί να κατευθύνει ένα διάλογο ανάμεσα στους μαθητές, είτε θέτοντας ο ίδιος σχετικές ερωτήσεις είτε συντονίζοντας ερωτήσεις που προέρχονται από τους ίδιους τους μαθητές. Είναι σκόπιμο σε αυτή τη φάση ο διδάσκων να θέσει ερωτήματα που αφορούν την σύνδεση των νοημάτων που προκύπτουν από την Αντιγόνη με φαινόμενα που παρουσιάζονται σήμερα στην πραγματικότητα στην οποία ζουν οι ίδιοι οι μαθητές (κατάχρηση εξουσίας, παράβαση κανόνων έναντι του ηθικού χρέους, διλήμματα ανάμεσα στο πρακτέο και στην πραγματικότητα, προσωπικοί κώδικες τιμής), να αναζητήσουν τους τέσσερις βασικούς χαρακτήρες σε πρακτικές και συμπεριφορές που μπορεί να αναγνωρίζουν οι ίδιοι και σήμερα στο ευρύτερο κοινωνικό τους περιβάλλον (σχολικό, οικογενειακό, κοινωνικό). Το κείμενο μελετάται έτσι και στη συγχρονική του διάσταση και γίνονται συσχετισμοί με το σήμερα, που ίσως οδηγήσουν τους μαθητές σε περαιτέρω προβληματισμό πάνω

στα θεμελιώδη ερωτήματα που πραγματεύεται η τραγωδία.

5. Επέκταση του σεναρίου

Τέλος, η κατάκτηση των παραπάνω μπορεί να επιτευχθεί (σε μια επέκταση του παρόντος διδακτικού σεναρίου) και από τη μελέτη παράλληλων κειμένων που έχουν απασχολήσει μεταγενέστερους συγγραφείς και βρίσκονται στο επίμετρο του σχολικού βιβλίου. Μέσα από την ανάγνωση και την ερμηνεία των ομότιτλων έργων των δραματουργών Μπέρτολντ Μπρέχτ (Berthold Brecht) και Ζαν Ανουίγ (Jean Anouilh) οι μαθητές μπορούν ακόμη «να διαπιστώσουν τις επιδράσεις που άσκησε το αρχαίο ελληνικό δράμα σε μεταγενέστερους δραματουργούς, αξιοποιώντας κατάλληλα παράλληλα κείμενα» (σ.).

Θα μπορούσε, για παράδειγμα, να δημιουργηθεί ένα ιστολόγιο με τον τίτλο «Αντιγόνες» (δανειζόμενοι τον τίτλο του βιβλίου του George Steiner, *Antigones*) στο οποίο οι μαθητές θα μπορούσαν να προβούν στη συγκριτική ανάλυση των έργων του Σοφοκλή, του Ανουίγ και του Μπρέχτ, να γράψουν μικρές συγκριτικές εργασίες ή παρουσιάσεις, να αναρτήσουν προγράμματα από αντίστοιχες παραστάσεις καθώς και αντίστοιχο φωτογραφικό υλικό, κριτικές από εφημερίδες και λογοτεχνικά περιοδικά.

Χρήσιμα εργαλεία για τις αναζητήσεις αυτές είναι και οι ιστοσελίδες του αρχείου του εθνικού θεάτρου με πληθώρα αντίστοιχου υλικού (<http://www.nt-archive.gr/playMaterial.aspx?playID=842>) καθώς επίσης και η ιστοσελίδα του Θεατρικού Μουσείου με ηχητικά αρχεία και πλούσιο οπτικό υλικό www.theatremuseum.gr/antigoni/index.html

Τέλος, θα μπορούσαν να προβούν σε παραλληλισμούς εμπνεόμενοι από σύγχρονα παραδείγματα κατάχρησης της εξουσίας ή επιλογής ενός προσωπικού ηθικού κώδικα τιμής που αντιτίθεται στα συλλέγοντας αποκόμματα από εφημερίδες ή άρθρα, γνώμες που εντοπίζουν στο διαδίκτυο και να αναρτήσουν τις δικές τους

απόψεις στο οικείο τμήμα του ιστολογίου που θα λειτουργεί ως χώρος ανταλλαγής απόψεων των χρηστών του.

6. Κριτική-αξιολόγηση

Η αξιολόγηση μπορεί να γίνει τόσο από τους ίδιους τους μαθητές (αυτοαξιολόγηση), όσο και από τον διδάσκοντα σε δύο άξονες: (α) στον άξονα του τι γνώριζαν, τι χρειάστηκε να μάθουν και στο τι έμαθαν οι μαθητές σε σχέση πάντοτε με την αρχική στοχοθεσία και (β) στον άξονα της διαδικασίας που ακολούθησαν και στο αποτέλεσμα που έφτασαν τελικά. Με αυτό τον τρόπο οι μαθητές γνωρίζουν πώς να μαθαίνουν αλλά και παράλληλα μπορούν ανά πάσα στιγμή να ανατρέξουν και να αξιολογήσουν την πορεία τους προς τη γνώση (μεταγνωστικές δεξιότητες), αλλά και να αναστοχαστούν για το τελικό προϊόν της γνωστικής διαδικασίας.

7. Βιβλιογραφία

KALANTZIS, M. & B. COPE. 2008. *Νέα Μάθηση. Μετασχηματιστικοί Σχεδιασμοί για την Παιδαγωγική και την Αξιολόγηση*. Διαθέσιμο στη διεύθυνση <http://neamathisi.com/learning-by-design/> (31/07/2012).

ΓΙΑΝΝΟΥ, Τ. 2002. Οι ΤΠΕ στο Μάθημα των αρχαίων ελληνικών στο: *Επιμορφωτικό υλικό για την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στα Κέντρα Στήριξης Επιμόρφωσης*, Τεύχος 3, (82-98), Πάτρα, ΙΤΥ.

Επιμορφωτικό υλικό για την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στα Κέντρα Στήριξης Επιμόρφωσης, Τεύχος 3, Κλάδος ΠΕ02, Πάτρα, ΙΤΥ.

ΔΗΜΑΡΑΚΗ, Ε. 2002. Δυναμικές αναπαραστάσεις για τη διερευνητική μάθηση στην ιστορία στο: Κυνηγός, Χ. & Δημαράκη, Β. Ε (επιμ.) *Εννοιολογικά εργαλεία και Πληροφοριακά μέσα*, (369-390), Αθήνα, Καστανιώτη.

ΛΙΟΝΤΑ, Χ. 2008. Ηθική και πολιτική αρετολογία στη Σοφόκλεια Αντιγόνη. Μεταπτυχιακή εργασία. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη.

Πουλής, Κ. 2003. Χαρακτήρες και θέματα στον Σοφοκλή. Διδακτορική διατριβή. Αθήνα.

Διαδικτυακοί τόποι

Πύλη της Ελληνικής γλώσσας, Σώματα Κειμένων, Κείμενα της αττικής πεζογραφίας,

http://www.greek-language.gr/greekLang/ancient_greek/tools/corpora/anthology/contents.html?a_uthor_id=13#toc000

<http://www.bubbl.us>

<http://gennadeio.blogspot.de/2010/03/blog-post.html>

Αρχείο του Εθνικού Θεάτρου,

<http://www.nt-archive.gr/playMaterial.aspx?playID=842>

Εκπαιδευτική Εφαρμογή Αντιγόνη, Θεατρικό Μουσείο,

www.theatremuseum.gr/antigoni/index.html

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 1 (για όλες τις ομάδες, με τροποποιήσεις όπου χρειάζεται)

Πηγαίνετε στον διαδικτυακό τόπο της Πύλης για την Ελληνική, στο εργαλείο για τα κείμενα της αττικής πεζογραφίας, βρείτε το όνομα του Σοφοκλή, πατήστε πάνω στην Αντιγόνη (http://www.greek-language.gr/greekLang/ancient_greek/tools/corpora/anthology/contents.html?author_id=13#toc000). Βλέπετε το χωρισμό του κειμένου σε επεισόδια. Πατώντας πάνω στο κάθε επεισόδιο εμφανίζεται το αρχαίο κείμενο και δίπλα δύο νεοελληνικές μεταφράσεις. Κάντε κλικ πάνω στη δεύτερη μετάφραση της Στ. Μπαζάκου-Μαραγκουδάκη και επιλέξτε τους στίχους προς επεξεργασία που αφορούν την ομάδα σας.

Για την Α' Ομάδα (Αντιγόνη) στ. 1-99, 441-525, 883-943,

Για την Β' Ομάδα (Κρέων) στ. 162-331, 441-525, 631-780, 1329-1353

Για την Γ' Ομάδα (Ισμήνη) στ. 1-99, 536-581

Για την Δ' Ομάδα (Αίμων) 631-780.

Ανοίξτε ένα εργαλείο επεξεργασίας κειμένου και δημιουργήστε ένα νέο αρχείο, στο οποίο θα αποθηκεύσετε τους οικείους στίχους. Με το εργαλείο *Εισαγωγή Πίνακα* δημιουργήστε έναν πίνακα με δύο στήλες, μια για τους στίχους που θα εισαγάγετε και μια για τα σχόλια που θα κάνετε με τη μορφή πλαγιότιτλων. Τα σχόλια αυτά θα σας βοηθήσουν στη σύνταξη του εννοιολογικού χάρτη, με τον οποίο θα ασχοληθείτε στην επόμενη φάση.

Οι παρακάτω επισημάνσεις στόχο έχουν να σας βοηθήσουν στη δημιουργία

πλαγιότιτλων και στη συνέχεια στη δημιουργία του εννοιολογικού χάρτη.

1. Διαβάστε προσεκτικά τα λόγια του ήρωα που σας έχει ανατεθεί.
2. Καταγράψετε τις απόψεις και τις ενέργειές του σε σχέση με το ζεύγος εννοιών χρέος-προαίρεση, άτομο-πολίτης.
3. Λάβετε υπόψη σας το χωροχρόνο, στον οποίο λέγονται αυτά τα λόγια
4. Καταγράψτε τις συνέπειες των λόγων και των ενεργειών αυτών
 - I) για τον ίδιο τον ήρωα
 - II) για τους συνομιλητές του/άλλα πρόσωπα του έργου (λεκτικές αντιδράσεις που οδηγούν σε σύγκρουση, αποφάσεις κτό)
 - III) για την εξέλιξη της υπόθεσης

Για να βοηθηθείτε στην ανάλυσή σας, μπορείτε να χρησιμοποιήσετε τα σχόλια του βιβλίου και την ηλεκτρονική διεύθυνση

<http://gennadeio.blogspot.de/2010/03/blog-post.html>, όπου θα βρείτε

σχόλια για τους επιμέρους στίχους της τραγωδίας καθώς και ανάλυση των χαρακτήρων της.

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 2 (για όλες τις ομάδες)

Στόχος είναι η δημιουργία ενός εννοιολογικού χάρτη που θα παρουσιάζει με ευσύνοπτο τρόπο τις ιδέες, τις απόψεις, τη δράση του ήρωα που έχετε επιλέξει και τον αντίκτυπο που έχουν τα παραπάνω στους υπόλοιπους πρωταγωνιστές του δράματος και στην εξέλιξη της πλοκής.

Ανοίξτε το φυλλομετρητή και πληκτρολογήστε την ηλεκτρονική διεύθυνση www.bubbl.us, στην οποία θα βρείτε ένα λογισμικό για τη δημιουργία εννοιολογικών χαρτών.

Με βάση τους πλαγιότιτλους και τις σημειώσεις που κρατήσατε στο αρχείο σας, δημιουργήστε τον εννοιολογικό χάρτη για τον ήρωα που αναλάβατε να παρουσιάσετε στην τάξη.

Στον κάθετο άξονα μπορείτε να σημειώσετε τα γεγονότα, τις απόψεις και τις πράξεις του ήρωα με τη σειρά που διαδραματίζονται στους προς ανάλυση στίχους (σημειώνοντας και τον αριθμό των στίχων που αναφέρονται στο σημείο που σχολιάζετε κάθε φορά)

Στον οριζόντιο άξονα θα αναπτύξετε:

- τους πιθανούς λόγους για τους οποίους ο ήρωας μιλά, αντιδρά ή παίρνει την απόφαση που παίρνει τη δεδομένη στιγμή
- ποια βασική έννοια προκρίνει μέσα από τους λόγους ή τις πράξεις και τις αποφάσεις του (άτομο/πολίτης, χρέος/προαίρεση)
- τις επιπτώσεις που μπορεί να έχουν τα παραπάνω για τον συνομιλητή του ή για τα άλλα εμπλεκόμενα πρόσωπα του δράματος
- το εάν και κατά πόσο η στάση του ήρωα στη δεδομένη χρονική στιγμή βοηθά στην εξέλιξη της πλοκής

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 3 (για όλες τις ομάδες)

Στόχος είναι η δημιουργία μιας προφορικής παρουσίασης με τη χρήση διαφανειών για να παρουσιάσετε στην τάξη τα βασικά πορίσματα της διεργασίας στην οποία συμμετείχε η ομάδα σας με την δημιουργία του εννοιολογικού χάρτη.

Χρησιμοποιώντας ένα λογισμικό παρουσίασης, δημιουργήστε σειρά διαφανειών, οι οποίες αποτυπώνουν τα βασικά συμπεράσματα που μπορείτε να εξαγάγετε από τη μελέτη του εννοιολογικού χάρτη.

Στις διαφάνειές σας θα μπορούσατε να συμπεριλάβετε τα παρακάτω στοιχεία:

- 1) το όνομα του ήρωα τον οποίο αναλύετε
- 2) Η κάθε διαφάνεια μπορεί να περιέχει την πρώτη γραμμή από τον οριζόντιο άξονα του εννοιολογικού χάρτη τον οποίο δημιουργήσατε, δηλαδή τα λόγια/πράξη του ήρωα σε μια δεδομένη χρονική στιγμή, τα κίνητρά του, την ψυχολογική του κατάσταση, τον αντίκτυπο που έχουν τα λόγια του για τα άλλα εμπλεκόμενα πρόσωπα του δράματος. Η κάθε διαφάνεια αποτελεί δηλαδή ένα στιγμιότυπο από την παρουσία του ήρωα στο έργο και τη θέση του μέσα σε αυτό.
- 3) Συνοπτικό σχολιασμό στο τέλος με τη δική σας κριτική για τα βασικά χαρακτηριστικά αυτού του ήρωα.
- 4) Την άποψή σας για το κατά πόσον αυτός ο ήρωας αυτός με τα χαρακτηριστικά που εσείς του αποδώσατε είναι αναγνωρίσιμος (ίσως και μέσα από παραδείγματα) στην κοινωνία στην οποία εσείς ζείτε. Για παράδειγμα, η Ισμήνη μπορεί να αντιπροσωπεύει τον άνθρωπο που, ενώ έχει επίγνωση του τι πρέπει να πράξει και έχει ηθικές αντιστάσεις, δεν στέκεται αντάξιος των περιστάσεων, είτε από φόβο είτε από δειλία είτε επειδή προτάσσει το ατομικό συμφέρον έναντι του ηθικού, όταν καλείται να πάρει μια δύσκολη ή καίριας σημασίας απόφαση ή να εκφράσει την προσωπική του θέση για ένα θέμα που τον αφορά άμεσα.

Αποθηκεύστε το αρχείο σας στον υπολογιστή σας δίνοντάς του το όνομα του ήρωα τον οποίο αναλύετε. Το αρχείο αυτό θα αποτελέσει το βασικό εποπτικό εργαλείο για να παρουσιάσετε αργότερα προφορικά την ανάλυση του ήρωα σας στο πλαίσιο της συζήτησης στην τάξη με τη χρήση του διαδραστικού

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης

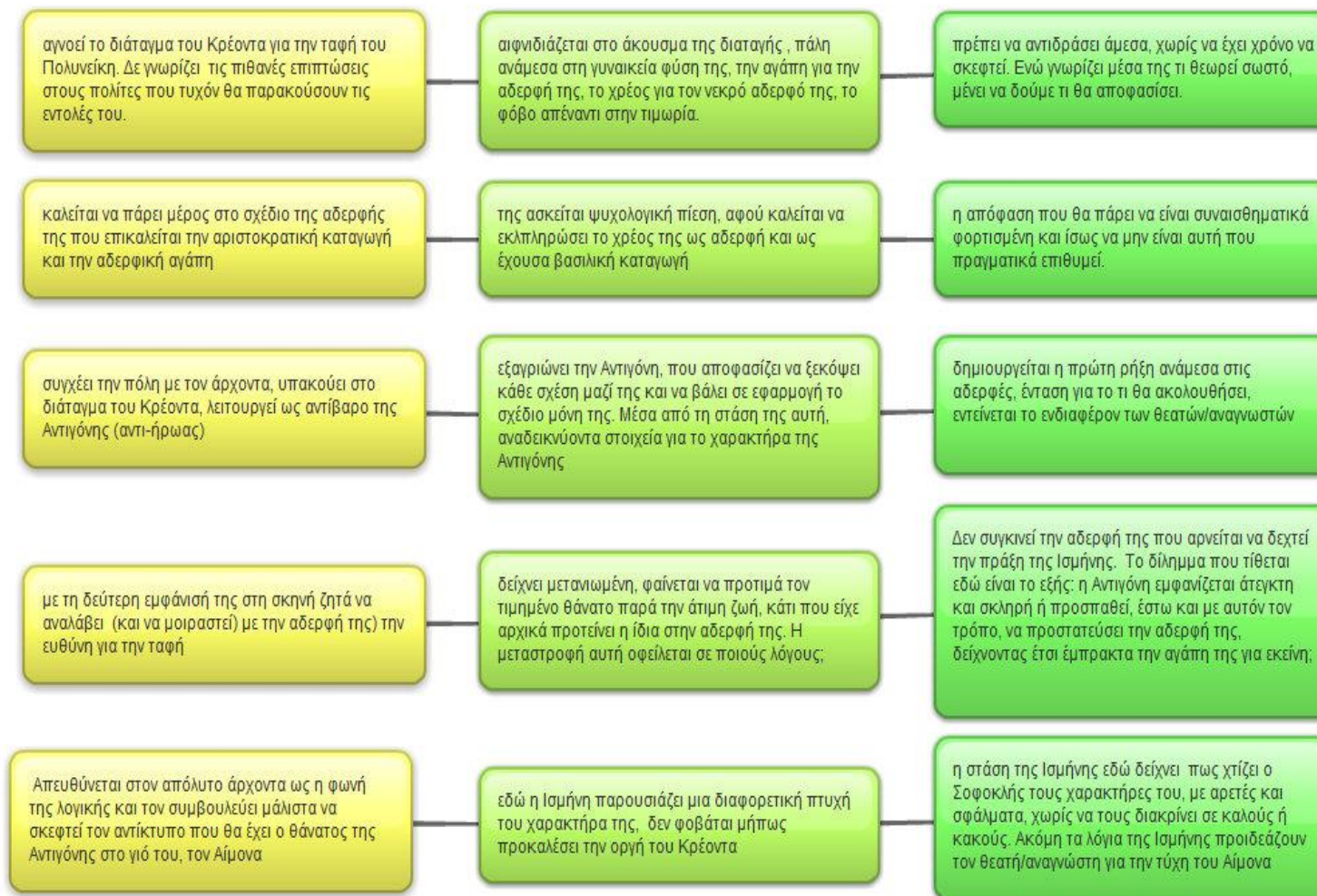
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

πίνακα που υπάρχει στο σχολείο σας.

Εικόνα 1: Εννοιολογικός χάρτης για τον χαρακτήρα της Ισμήνης (δειγματικά)